

Магістр 1 курсу

факультету обліку і аудиту ХНЕУ

**ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ ЗДІЙСНЕННЯ
ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ**

Анотація. Розглянуто сутність факторингу та особливості здійснення факторингових операцій з огляду на нормативно-правове забезпечення регулювання факторингової діяльності в Україні.

Аннотация. Рассмотрены сущность факторинга и особенности осуществления факторинговых операций исходя из нормативно-правового обеспечения регулирования факторинговой деятельности в Украине.

Annotation. The essence of factoring and the features of factoring operations with regard to regulatory and legal framework for regulation of factoring activity in Ukraine are examined.

Ключові слова: факторинг, фактор, клієнт.

У ринкових умовах господарювання важливим є забезпечення підприємства обіговими коштами. Відсутність чи надлишок коштів призводить до розбалансування руху матеріальних і фінансових ресурсів, недофінансування господарської діяльності, зменшення прибутку та до фінансових ускладнень на підприємствах.

На сьогоднішній день залучення додаткових обігових грошових коштів стало можливим не лише через отримання кредитів, але і через факторингові компанії або послуги факторингу, що надають банківські установи України.

Незважаючи на кризові явища в економіці України, ринок факторингу має значні перспективи зростання. За оцінками експертів, ринок факторингу на сьогодні становить 0,8 % від можливих обсягів. Потенційний обсяг усіх факторингових операцій, який становить дебіторську заборгованість підприємств, – 612,719 млн грн (з якої прострочена – 61,69 млн грн). При загальному розмірі факторингових операцій 5 млн грн, ринок факторингу має суттєві резерви зростання [1].

Однак слід зазначити, що за відсутності державного контролю та чіткого законодавчого регулювання, факторинг може бути першою причиною ліквідації суб'єкта господарювання або витіснення його з ринку.

Значний внесок у теорію та практику здійснення факторингових операцій зробили такі вчені, як: Скакальський Ю. С., Белялов Т. Е., Руденко Л. В., Лисенков Ю. М., Поддєрьогін А. М., Мороз А. М., Крупка М. І. та ін.

Метою даної статті є дослідження сучасного стану ринку факторингових послуг та особливостей здійснення факторингових операцій в Україні.

З огляду на зазначену мету у роботі вирішуються такі завдання:

дослідження сутності факторингу та нормативно-правової бази регулювання факторингу в Україні;

виявлення проблемних аспектів у сфері договірних відносин факторингу та можливих шляхів їх усунення.

Об'єктом дослідження є ринок факторингу в Україні; предметом – особливості здійснення факторингової діяльності в Україні з огляду на аспекти її нормативного регулювання.

Цивільний кодекс України (глава 73, ст. 1077) визначає факторинг як договір, за яким одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника) [2].

Господарський кодекс України розглядає виключно факторингові послуги банків, під якими згідно зі ст. 350 розуміється придбання банком права вимоги в грошовій формі з поставки товарів або надання послуг з прийняттям ризику виконання такої вимоги та прийом платежів [3].

Аналіз економічної літератури щодо визначення сутності факторингу також засвідчує різноплановість поглядів щодо визначення даного поняття. Так, погляди таких авторів, як Руденко Л. В. [4, с. 204], Белялов Т. Е. [5, с. 258] та Лисенко Ю. М., на сутність факторингу в усіх суттєвих аспектах співпадають з визначенням, поданим у Цивільному кодексі України. Поддєрьогін А. М. вважає, що факторинг – це комплекс послуг, що надаються фінансовим посередником підприємству з метою усунення проблем, пов'язаних із своєчасним погашенням дебіторської заборгованості [6, с. 198].

Мороз А. дає тлумачення факторингу як операції, яка поєднує у собі низку посередницько-комісійних послуг з кредитування обігового капіталу суб'єкта господарювання [7], а визначення факторингу як операції, яка є інкасуванням дебіторської заборгованості клієнта з виплатою суми рахунків, надають М. Крупка [8] та Белялов Т. Е. [5, с. 258].

У цілому факторинг як інститут цивільного права регулюється Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, а також іншими законодавчими актами, що прямо або опосередковано визначають, регламентують та регулюють правовідносини факторингу (Закон України "Про банки та банківську діяльність", Закон України "Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг", Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" тощо).

Однак, незважаючи на достатню увагу держави щодо нормативного регулювання факторингу в Україні, є цілий ряд реальних загроз фінансово-господарській діяльності підприємств, вирішення яких дозволить підвищити прозорість факторингової діяльності та, відповідно, стимулюватиме розвиток ринку факторингу в Україні.

У міжнародній практиці факторингові компанії або банки, що надають послуги факторингу, забезпечують виконання зобов'язань клієнтом перед фактором шляхом віднесення імовірного факту невиконання договірних зобов'язань боржником до страхового випадку. Законодавством України (ч. 3 ст. 1081 ЦКУ) передбачено, що клієнт не відповідає за невиконання або неналежне виконання боржником грошової вимоги, право якої відступається і яка пред'явлена до виконання фактором, якщо інше не встановлено договором факторингу [2]. Як наслідок, подібна норма легалізує дискримінаційний механізм стосовно розподілу прав, обов'язків та відповідальності сторін у договорі факторингу, а також фактично унеможлиблює впровадження страхування у факторинг з огляду на відсутність його необхідності для фактора.

Особливої уваги заслуговує питання захисту та збереження фактором отриманої від клієнта конфіденційної інформації або інформації, що є комерційною таємницею. Як правило, в договорах факторингу є умови і розділи, що регулюють вищезазначені питання. У деяких випадках фактор прямо або завуальовано зберігає за собою право на розповсюдження подібної інформації (що виявляється можливим у разі, коли один пункт договору суперечить іншому пункту або в цілому розділу договору). Як наслідок, фактор може уникнути відповідальності за розголошення конфіденційної інформації та інформації, що складає комерційну таємницю клієнта.

Проблемним моментом залишається відсутність реальних механізмів забезпечення зобов'язань фактора перед клієнтом. У випадку накладення арешту на майно або рахунки факторингової компанії, клієнт, який передав право вимоги фактору і не отримав відповідного відшкодування з боку останнього, фактично втрачає як право вимоги коштів напряму від власних партнерів, так і можливості отримання не тільки необхідного оперативного фінансування, а і на перспективу. Подібний механізм може використовуватися як схема незаконного привласнення грошових коштів.

Ринок факторингу в Україні продовжує розвиватися і на даний момент залишається перспективним як у короткостроковому періоді, так і на майбутнє. Факторинг виступає ефективним джерелом оперативного поповнення власних обігових коштів, що дозволяє підвищити фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства. Однак операції факторингу можуть також нести істотні загрози для діяльності підприємства, що зумовлює необхідність подальших розробок у сфері регулювання даного виду діяльності.

Нормативно-правове забезпечення факторингової діяльності не є досконалим і тому залишає багато можливостей до зловживань у даній сфері. Вирішення проблем правового регулювання діяльності у сфері факторингу забезпечить більш стрімке зростання ринку та надасть необхідні гарантії як фактору, так і клієнту/боржнику. Підлягає подальшому дослідженню та вдосконаленню законодавче регулювання факторингової діяльності в Україні.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Пальчук О. І. Перспективи розвитку ринку факторингових послуг в Україні за умов фінансової кризи / О. І. Пальчук // Вісник СумДУ. Серія: Економіка – 2010. – № 2. 2. Цивільний кодекс України. – Х.: ТОВ "Одісей", 2009. – 424 с. 3. Господарський кодекс України. – Х.: ТОВ "Одісей", 2009. – 240 с. 4. Руденко Л. В. Розрахункові та кредитні операції у зовнішньоекономічній діяльності підприємства: підручник / Руденко Л. В. – К.: Лібра, 2002. – 304 с. 5. Беялов Т. Е. Аналіз форм і методів управління дебіторською заборгованістю у складі оперативних фінансових активів корпорації / Т. Е. Беялов // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 9 (51). – С. 30–36. 6. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник / Поддєрьогін А. М. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с. 7. Банківські операції: підручник / М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вид. КНЕУ, 2002. – 476 с. 8. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України: монографія / М. І. Крупка. – Львів: Вид. центр Львівського НУ ім. Івана Франка, 2001. – 608 с.